

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างมากในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ระบบสังคมเศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสภาพการดำเนินชีวิตของคนไทย จากชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ทำมาหากินกันตามสบายมีความสุขกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีน้ำใจไมตรีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ได้แปรเปลี่ยนมาเป็นชีวิตที่ต้องแก่งแย่งแข่งขันกันทำมาหากิน และแสวงหาโอกาสเพื่อประโยชน์ส่วนตนในรูปแบบต่าง ๆ ผู้คนจึงต้องพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อความอยู่รอดเพื่อความสุขสบายและปลอดภัย เพื่อแสวงหาอำนาจและชื่อเสียงมาสู่ตนและพวกพ้องของตน ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ทำให้สังคมขาดความสงบสุขซึ่งเป็นปัญหาจริยธรรมในตัวบุคคลที่นับวันจะรุนแรงมากขึ้นและสร้างความสับสนวุ่นวายไม่สงบสุขในสังคมมากขึ้นเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล (นันทิกา พรหมนาม, 2527 : 2-4) ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุในฐานะที่เป็นผู้ผ่านประสบการณ์มาก่อน ทั้งยังเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ ของสังคมและนอกจากนี้ก็ยังเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ สู่ชนรุ่นหลังจากบทบาทสำคัญของผู้สูงอายุนี้ทำให้เกิดการศึกษาถึงการกระทำต่าง ๆ ในสังคมของผู้สูงอายุมีความสำคัญมากขึ้น เพราะเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตในสังคมของผู้สูงอายุปัจจุบัน ว่าความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นมีผลกระทบต่อพฤติกรรมจริยธรรมของผู้สูงอายุหรือไม่ และเป็นการแสวงหาสภาพที่เป็นอยู่เกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรมของผู้สูงอายุ ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงความแตกต่างของลักษณะที่เป็นอุดมคติทางจริยธรรมกับพฤติกรรมของคนไทยและจะแสวงหาแนวทางที่จะนำไปสู่การปรับพฤติกรรม

จริยธรรมของคนไทยให้ได้ตามที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมาก
เกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งถูกต้องเหมาะสม

เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มในอนาคตของประเทศไทย ได้แสดงให้เห็นการ
เปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร คือจำนวนสัดส่วนของประชากรวัยสูงอายุจะ
เพิ่มสูงขึ้นในขณะที่ประชากรวัยเด็กลดลงพร้อมกับอัตราการเติบโตของเมืองที่สูงขึ้นการ
พัฒนาคุณภาพประชากรจึงเป็นสิ่งจำเป็น ถ้าพิจารณาความแตกต่างระหว่างประเทศที่
พัฒนาแล้วในเรื่องโครงสร้างทางอายุของประชากรจะพบว่าประเทศด้อยพัฒนาส่วนใหญ่
มีสัดส่วนประชากรเด็กมากในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วมีประชากรวัยชรามาก เนื่องจาก
ประเทศด้อยพัฒนาส่วนใหญ่ไม่มีระบบการวางแผนครอบครัวที่ดี จึงมีอัตราการเกิดสูงใน
ขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วมีระบบการวางแผนที่ใช้เป็นระยะเวลาอันยาวนานทำให้ควบคุมอัตรา
การเกิดได้ จึงทำให้อัตราส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ประเทศไทยได้มีประสบการณ์กับการ
มีประชากรวัยเด็กจำนวนมากจนทำให้ต้องลดจำนวนการเกิด ความสำเร็จของการลด
การเกิดและการเพิ่มของประชากรจึงทำให้ประเทศก้าวสู่ปัญหาของโครงสร้างประชากร
ที่มีผู้สูงอายุมาก (สันศักดิ์ เสริมศรี, 2529: 81) ดังตารางในภาคผนวก ค) การเปลี่ยนแปลง
ในเรื่องสัดส่วนของประชากรในกลุ่มต่าง ๆ มิได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงผลกระทบด้าน
ประชากรเท่านั้นแต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เสมือนปฏิกิริยาลูกโซ่ (Chain reaction)
ซึ่งส่งผลกระทบไปยังระบบอื่นๆ อันได้แก่ระบบการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
ด้วยการที่สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุที่เป็นภาระเพิ่มสูงขึ้นย่อมหมายความว่าประชากร
ในวัยหนุ่มสาว (วัยแรงงาน) ซึ่งมีอายุระหว่าง 15 - 59 ปี และกำลังในวัยผลิตหรือวัย
แรงงาน จะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น และภาระที่เพิ่มสูงขึ้นนี้จะมีผล
กระทบต่อระบบเศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศ ซึ่งต้องหาทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ
ผู้สูงอายุให้ได้ อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุไม่อาจทำได้ดังเช่นการแก้ไข
ปัญหาเพิ่มประชากรในรูปของการจำกัดจำนวน เพราะการลดอัตราการเพิ่มประชากร
สามารถทำได้โดยการลดภาวะเจริญพันธุ์ ด้วยการคุมกำเนิด หรือวิธีอื่น ๆ แต่ปัญหา
เกี่ยวกับผู้สูงอายุไม่สามารถดำเนินการในรูปการจำกัดจำนวนได้ ทั้งนี้เพราะไม่เคยมี

สังคมใดที่รัฐมีนโยบายในการจำกัดจำนวนผู้สูงอายุ ในทางตรงกันข้ามได้ใช้พยายามอย่างยิ่งยวดที่จะส่งเสริมให้สมาชิกของสังคมมีอายุยืนยาวต่อไปในอนาคตอีกด้วย โดยเหตุที่ปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุไม่อาจแก้ไขในรูปของการจำกัดจำนวนเช่นนี้ ประเด็นสำคัญที่รัฐและสมาชิกของสังคมต้องพิจารณา คือทำอย่างไรจึงจะทำให้ผู้สูงอายุซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมได้อยู่ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มอายุอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากการตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุที่ส่งผลกระทบต่อระบบต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วทำให้ปัญหาของผู้สูงอายุได้รับการบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาต่าง ๆ ดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) โดยสืบเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ซึ่งในแผนพัฒนาฉบับที่ 6 นี้ได้ระบุในแผนงานพัฒนาคุณภาพคนและแรงงาน โดยมีหลักการและเหตุผลว่า (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2530:89)

1. การพัฒนาคุณภาพคนทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ ความคิดความสามารถ คุณธรรม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านอาชีพและจิตใจเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสังคม ที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. นอกจากนี้การพัฒนาคุณภาพคนจะต้องสอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของคนในกลุ่มต่างๆ... โดยกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นวัยสูงอายุได้เน้นบทบาทของรัฐในการสร้างความเข้าใจถึงปัญหาของผู้สูงอายุ สนับสนุนให้ประชาชนวางแผนและเตรียมการเพื่อพึ่งตนเองในยามสูงอายุ

สำหรับแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) โดยอิงจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ตระหนักถึงปัญหาผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลนอกระบบโรงเรียนสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-25354) มีเป้าหมายมุ่งเน้นกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งได้ระบุถึงกลุ่มผู้สูงอายุว่า สัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จะเพิ่มจากประมาณร้อยละ 5 ในปี พ.ศ.2523 เป็นประมาณร้อยละ 8 ในปี พ.ศ.2543 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจำนวนดังกล่าวย่อมมีผลต่อการวางแผนการศึกษา และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา (วารสารการศึกษานอกโรงเรียน, 2527:5) ดังนั้นรัฐจำเป็นต้องเพิ่มความสนใจในการเตรียมการป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายที่จะติดตามมาของผู้สูงอายุมากขึ้น การวางแผนการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้กับผู้สูงอายุเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่ผู้สูงอายุพึงได้รับ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ได้ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง (วารสารการศึกษานอกโรงเรียน, 2532:22) โดย

1. เน้นกลุ่มเป้าหมายที่ด้อยโอกาส และกลุ่มที่สามารถจะเสริมสร้างการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนให้ได้ผล อาทิ กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น
2. เน้นการจัดหลักสูตร ให้มีเนื้อหาการทำงาน การพึ่งพาตนเองและการมีศีลธรรมจริยธรรมให้มากยิ่งขึ้น
3. เน้นการขยายการศึกษาโดยใช้เทคนิคการสื่อสารมวลชนเข้าร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
4. เน้นกระบวนการประสานงาน วิธีการจัดการ และการประสานงานที่สามารถให้การศึกษากับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น
5. เน้นการศึกษาอบรมและพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษานอกโรงเรียน ให้มีความเข้าใจถึงธรรมชาติของงานการศึกษานอกโรงเรียน
6. ต้องดำเนินการหามาตรการในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด
7. เน้นการจัดระบบการติดตาม และประเมินผล การจัดการการศึกษานอกโรงเรียนทั้งระหว่างดำเนินการอยู่และหลังการดำเนินงานแล้ว
8. เน้นการจัดระบบการประสานงานทั้งภาครัฐและเอกชน

9. วางมาตรการการใช้สื่อสารมวลชนเข้าดำเนินการ การศึกษานอกโรงเรียนให้กว้างขวาง

10. สนับสนุนให้มีการดำเนินการวิจัยที่เป็นประโยชน์และสนับสนุนแก่งานการศึกษานอกโรงเรียน

นอกจากกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งระบุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้ว ยังมีแผนพัฒนาเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรงได้มีแนวนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งได้กำหนดไว้ดังนี้ (สุเทพ เชาวลิต, 2527:147)

1. เพื่อกระตุ้น และเร่งรัดให้องค์กรที่มีความรับผิดชอบเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุที่มีต่อสังคม เพื่อดำเนินการปฏิบัติการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ

2. เพื่อองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนได้ร่วมกันประสานงานระดมสรรพกำลัง ในการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกๆด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคมและจิตใจ

3. เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ตระหนักถึงบทบาท และหน้าที่ความรับผิดชอบในการพัฒนาตนเองและสังคม

4. เพื่อให้มีการนำนโยบายและแผนพัฒนาผู้สูงอายุไปใช้ในการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจังในการพัฒนาผู้สูงอายุ

แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุมีเหตุผลในการจัดทำคือ

1. เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร มีแนวโน้มชี้ชัดว่า ประชากรผู้สูงอายุจะมีมากขึ้นทั้งในด้านปริมาณและสัดส่วนประชากร

2. สภาวะการที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้ครอบครัวชายมีแนวโน้มลดลงในขณะที่ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาลูกหลานรัฐจึงจำเป็นต้องเพิ่มความสนใจในการเตรียมการป้องกัน และแก้ไขปัญหาของประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น

3. ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยทั้งทางร่างกาย และจิตใจของผู้สูงอายุไม่ได้รับการสนใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงต้องศึกษาหาความรู้ ทำความเข้าใจถึงสภาพและเหตุแห่งปัญหาอย่างแท้จริง เพื่อที่จะเป็นการป้องกัน และลดความรุนแรงหรือชลอการเกิดโรคต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังมีมาตรการด้านต่าง ๆ แต่จะขอกล่าวถึงเฉพาะด้านการศึกษา (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2530:204-206) ดังนี้

1. เร่งรัดการจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยเฉพาะการศึกษานอกระบบให้มีรูปแบบและเนื้อหาสาระที่ผู้สูงอายุจะเข้าร่วมกิจกรรมและได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

2. เน้นความสำคัญด้านการศึกษาเพื่อชีวิตในครอบครัว (Family Life-Education) เพื่อเตรียมปรับและเปลี่ยนแปลงของแต่ละช่วงชีวิตพร้อมทั้งสร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชน ว่าสุขภาพของผู้สูงอายุจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสุขภาพตั้งแต่วัยเยาว์ ฉะนั้นการชลอความเสื่อมของสุขภาพนั้นต้องมาตั้งแต่เด็กรู้จักป้องกันรักษาสุขภาพปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมอยู่เสมอ

3. การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ตัวผู้สูงอายุควรจะดำเนินการให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและมั่นคงทางจิตใจ ส่วนผู้ที่เกี่ยวข้องในสังคมจะดำเนินการให้มีความเข้าใจในตัวผู้สูงอายุที่มีประโยชน์ต่อสังคม และเป็นภาระของสังคมให้น้อยที่สุด

4. การพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อม ควรดำเนินการให้มีบรรยากาศเอื้ออำนวยต่อการยอมรับการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีคุณค่า ได้ทำงานต่อไปในสังคมมีการสร้างความเข้าใจ และการยอมรับในตัวผู้สูงอายุ รวมทั้งการปรับเจตคติที่ถูกต้องและสร้างค่านิยมที่ดีต่อผู้สูงอายุ

5. การพัฒนาสมรสส่วนทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ โรงเรียน การศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และ การกีฬาในการพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อมเพื่อผู้สูงอายุต้องจัดในลักษณะเอื้อให้คนในชุมชนเข้าใจ ยกย่องผู้สูงอายุอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุอย่างเป็นสุข

6. จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้สูงอายุเห็นช่องทางในการทำงานในการประกอบ

อาชีพที่เหมาะสมกับตนเองและชุมชน โดยส่งเสริมให้รู้จักการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อประมวลข้อมูลหาแนวทางในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง

7. จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมวงจรวางอาชีพที่มีอยู่ โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เห็นว่าในการประกอบอาชีพต่างๆของชุมชนมีส่วนไหนที่ขาดหายไปและยังมีจุดเด่นอยู่ แล้วฝึกให้ผู้สูงอายุได้เพิ่มทักษะวิชาชีพให้สมบูรณ์มีคุณภาพ เกิดรายได้ และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้น

8. จัดการศึกษาและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางจิตใจให้แก่ผู้สูงอายุ เนื่องจากเมื่อถึงวัยสูงอายุเริ่มเกิดความไม่แน่ใจในตนเองว่ายังได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลในสังคมรุ่นหลัง ๆ หรือไม่ ความไม่แน่ใจนี้จะกลายเป็นความหวั่นวิตกและคับข้องใจ อันจะมีผลต่อปัญหาสุขภาพทางจิตใจ

9. จัดกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสปรึกษาหารือกัน ในการหาแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพตนเองให้มีโอกาสได้ฝึกทักษะบางประการที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรู้หนังสือ การปลูกต้นไม้ การขยายพันธุ์พืช การสาธารณสุข การฝึกสมาธิ

10. จัดส่งเสริมให้มีข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะองค์การศาสนามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ธรรมะ เพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับตัวในระยะเปลี่ยนจากวัยฉกรรจ์ เป็นวัยสูงอายุจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

11. จัดโครงการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุตามบ้าน หรือสถานสงเคราะห์คนชรา หรือในโอกาสที่เหมาะสม ถามทุกข์สุขและรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ของผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดความอบอุ่นใจไม่วิ้าเหว่

12. ส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงาม ในการเคารพและกตัญญูต่อผู้สูงอายุ และมีการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการยกย่องและให้เกียรติแก่ผู้สูงอายุต่อสาธารณชนในโอกาสพิเศษ

13. ส่งเสริมให้มีการตั้งชมรมผู้สูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รวมตัวกันในรูปแบบใดแบบหนึ่ง เช่น ชมรมข้าราชการบำนาญ ชมรมแพทย์แผนปัจจุบัน ชมรมกีฬาไทย

14. ส่งเสริมให้มีการเตรียมการเกษียณอายุทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เตรียมตัวเตรียมใจที่จะใช้ชีวิตในบั้นปลายอย่างมีคุณค่าและมีความสุข จากแผนต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นปัญหาและความสำคัญของผู้สูงอายุที่เราอาจมองผ่านเลยไปได้ ซึ่งผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตมากมาย (ศึกษา วิโรจน์รัตน์ และ ลักษณ์า ชรรรมไพโรจน์, 2525:49) จึงนับเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าไม่ควรละเลย ดังที่ ชงค์ วงษ์จันทร์ (2526:74) ได้เปรียบเทียบความสำคัญที่ผู้สูงอายุมีต่อสังคมไว้ว่า "สังคมเราเหมือนกอไผ่ กอไผ่จะแน่นต้องมีกอไผ่ คือไม้ไผ่แก่ ๆ ที่เขาตัดเอาลำต้นไปใช้แล้วเหลือโคนอัดกันแน่น ลำพังต้นไผ่ต้นเดียวแม้จะแข็งแรงแค่ไหนถ้าไม่มีกอไผ่ประคองกันอยู่ก็อยู่ไม่ได้ กอไผ่นั้นเปรียบได้กับคนแก่ ถึงแม้จะเอาไม้ไปใช้ประโยชน์ไม่ได้แล้ว แต่ก็ช่วยยึดให้ต้นไผ่ตั้งตรงอยู่ได้ "

ปรากฏการณ์ดังกล่าวเห็นได้ชัดว่า เรื่องราวและความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุเป็นเรื่องสำคัญจำเป็นต้องมีการศึกษากันอย่างจริงจังเพื่อเตรียมรับสภาพการต่าง ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ ในเฉพาะกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางของการปกครอง เป็นศูนย์รวมของการศึกษา และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นที่รวมของบุคคลต่างระดับ ต่างฐานะ ต่างอาชีพ ต่างการศึกษา และอุปนิสัยใจคอ ส่วนการดำเนินชีวิตของคนในกรุงเทพมหานครต้องชวนชวายเป็นเพื่อการอยู่รอด ประกอบกับอัตราการย้ายเข้าสู่เมืองหลวงของคนในต่างจังหวัดเพิ่มสูงขึ้นจึงทำให้อึดมากขึ้นก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย เป็นปัญหาที่บั่นทอนความสุขของส่วนรวม เช่น ปัญหาโจรผู้ร้าย นอกจากนี้ลักษณะความผูกพันในครอบครัวของคนกรุงเทพมหานครค่อนข้างน้อย ลูกก็ทำหน้าที่ต่อพ่อแม่ที่สูงอายุลดลง เพราะระบบเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งทำให้มีการกล่าวถึงจริยธรรมโดยส่วนรวมในสังคมมากขึ้น

เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันในสังคมย่อมเกิดความสัมพันธ์บางประการขึ้น ความ

สัมพันธ์แสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีต่อกัน และเมื่อมีพฤติกรรมปฏิบัติ ซึ่งหมายถึงจริยธรรม ดังนั้นหากบุคคลในสังคมขาดจริยธรรมแล้ว สังคมย่อมวุ่นวายขาดความสุขและเต็มไปด้วยปัญหาทางสังคม(อำนาจ ทะพิงค์แก และ ชัยนต์ วรรณะภูมิ , 2522: 29) พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมมีความแตกต่างกันมากมาย ดังนั้นในการตัดสินความถูกผิดของพฤติกรรมต่าง ๆ จึงใช้เกณฑ์ที่แตกต่างกันเช่น วัย สภาพแวดล้อม เป็นต้น

จริยธรรมของบุคคลโดยมีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของสังคมมากกว่าอิทธิพลของพันธุกรรม กล่าวคือ บุคคลที่เกิดมาในแต่ละสังคมจะต้องเรียนรู้และยอมรับจริยธรรมประเพณีในสังคมของตนซึ่งแตกต่างจากสังคมอื่นไม่มากนักน้อย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน , 2524: 5)

สภาพการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของสังคมไทย โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครในปัจจุบันทำให้บุคคลที่อยู่ในสังคมพบแรงกดดันในสภาพต่าง ๆ เช่นปัญหาทางเศรษฐกิจปัญหาการศึกษา ทำให้จริยธรรมในสังคมไทยนั้นมีลักษณะน่าเป็นห่วงและสมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขยิ่งขึ้นพฤติกรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมาก โดยพฤติกรรมจริยธรรมเป็นการศึกษาของมนุษย์ทางด้านคุณค่าของความเป็นมนุษย์ส่งผลต่อสังคมและสภาพแวดล้อม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2524: 116) เพราะการกระทำในทางดีและเลวของบุคคลนั้นส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและทุกข์ของสังคม ซึ่งพฤติกรรมจริยธรรม หมายถึงการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น การกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุนมีหลายประเภทเช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม ส่วนพฤติกรรมอีกจำพวก คือ พฤติกรรมในสถานการณ์ที่ยั่วยุให้บุคคลกระทำผิดกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ เช่น การลักขโมย การกล่าวคำเท็จ เป็นต้น(ดวงเดือน พันธุมนาวิน , 2524: 2)

ในปัจจุบันจริยธรรมเป็นเรื่องที่ได้รับการกล่าวถึงกันมากเมื่อใดก็ตามที่สภาพสังคมเกิดความสับสนวุ่นวาย ขาดความสุข ก็จะมีการวิเคราะห์วิจารณ์กล่าวโทษกันว่าเป็นเพราะคนปัจจุบันด้อยหรือไร้จริยธรรม ปราบฎการณ์เช่นนี้อาจนับเป็นปัญหา

สังคมลักษณะหนึ่งที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ ปัจจัยหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงของสังคมดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

โดยเหตุที่จริยธรรมเป็นเรื่องที่กำลังได้รับความสนใจอย่างมาก ในวงการศึกษาก็ได้มีการให้ความหมายของจริยธรรมแตกต่างกันไป ดังนี้

1. ในรายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522:5) ได้สรุปว่า จริยธรรมคือแนวทางความประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าพึงประสงค์

2. การประชุมทางวิชาการ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2523:8) สรุปว่าจริยธรรม คือ การกระทำทั้งกาย วาจาและใจ ที่ตั้งงามเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

3. ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของจริยธรรมในฐานะเป็นคำนามว่าหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรมหรือกฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525:214)

สรุปว่า จริยธรรมเป็นลักษณะการประพฤติปฏิบัติในทางที่ตั้งงามเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

นอกจากนี้ ชีระพร อูวรรณโณ (2526:8) ได้สรุปนิยามเป็น 3 แบบ คือ

1. จริยธรรมเป็นเรื่องที่เน้นในเรื่องของหลักการ กฎเกณฑ์ มาตรฐานและแนวทางในการปฏิบัติ

2. จริยธรรมเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติและการกระทำ มากกว่าจะเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์

3. จริยธรรมเป็นทั้งเรื่องกฎเกณฑ์และการพฤติกรรมปฏิบัติในเวลาเดียวกัน นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้จำแนกองค์ประกอบของจริยธรรมเป็นลักษณะต่าง ๆ กัน ดังเช่น ฮอฟแมน (Hoffman, 1979:958-966) เห็นว่า จริยธรรมสามารถนิยามโดยมีกระบวนการ ประกอบด้วย 3 กระบวนการ คือ ความคิดทางจริยธรรม

(Moral Thought) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior) นอกจากนี้บราวน์ (Brown, 1965:411) มีความเห็นว่าจริยธรรมประกอบด้วยมิติ 3 มิติดังกล่าวคือความรู้ (Knowledge) ความรู้สึก (Feeling) และความประพฤติ (Conduct) และสำหรับแนวคิดในประเทศไทยจากโครงการการวิจัยการศึกษาจริยธรรมไทย ของ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการของจริยธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับนักการศึกษาและนักจิตวิทยาชาวต่างประเทศที่กล่าวมาข้างต้น คือ ส่วนประกอบในด้านความรู้ (Moral Attitude and Belief) คือความพึงพอใจ ศรัทธา เลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ และส่วนประกอบด้านพฤติกรรม แสดงออก (Moral Conduct) คือพฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ

จากการนำเสนอองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น พบว่ามีความสอดคล้องคล้ายคลึงกันมาก ซึ่งสามารถสรุปองค์ประกอบของจริยธรรมได้ดังนี้

1. องค์ประกอบทางปัญญา (Cognition) คือ ส่วนที่เป็นความคิด ความรู้ ความเข้าใจหรือความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม อันทำให้บุคคลสามารถประเมินหรือแยกแยะได้ว่าพฤติกรรมใดดีหรือไม่ดี ถูกหรือไม่ถูก ควรหรือไม่ควร ได้ด้วยการคิดมโนทัศน์ ที่ใช้เรียกองค์ประกอบส่วนนี้ ได้แก่ ความคิดทางจริยธรรม (Moral Thought) ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Values) ความเชื่อทางจริยธรรม (Moral Belief) การตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgement) การใช้เหตุผลทางจริยธรรม (Moral Resoning) และความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรม (Moral Cognition)

2. องค์ประกอบทางอารมณ์ (Affection) คือความรู้สึกหรือปฏิกิริยาที่มีต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมว่ามีความพอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ มโนทัศน์ที่ใช้เรียกองค์ประกอบด้านนี้ ได้แก่ ทัศนคติทางจริยธรรม (Moral Attitude) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling) และปฏิกิริยาทางจริยธรรม (Moral-

Reaction)

3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavior) คือพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งพฤติกรรมที่สามารถตัดสินได้ว่า ดีหรือไม่ดี ถูกหรือไม่ถูก ควรหรือไม่ควร มโนทัศน์ที่ใช้เรียกองค์ประกอบนี้ ได้แก่ ความประพฤติทางจริยธรรม (Moral Conduct) การกระทำทางจริยธรรม (Moral Act) บุคลิกทางจริยธรรม (Moral Character) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior)

เมื่อทราบถึงองค์ประกอบทางจริยธรรมแล้ว สิ่งที่น่าสนใจกล่าวถึงต่อไป คือ การตัดสินพฤติกรรมทางจริยธรรม ซึ่งแตกต่างจากการตัดสินข้อเท็จจริงที่ไม่ได้ทำการประเมินค่าแต่การตัดสินทางจริยธรรม เป็นการประเมินค่าการกระทำว่าดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด โดยมีมาตรฐานสำหรับจัดความแตกต่างความดีและความจำเป็น ซึ่งมีทฤษฎีที่สำคัญ 4 ทฤษฎีกำหนดไว้ (อุกฤษ ทองพูน, 2528:7) ดังนี้

1. หน้าที่เป็นมาตรฐานของจริยธรรม ทฤษฎีนี้ถือว่าความดีและความชั่วขึ้นอยู่กับเจตนา ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ ถ้ามีเจตนาดีการกระทำนั้นก็จัดว่าดี แต่ถ้ามีเจตนาชั่วการกระทำนั้นก็จัดว่าชั่ว การทำหน้าที่เพื่อหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาสำเร็จเรียบร้อยถือว่าเป็นการทำความชอบแต่ถ้าไม่ตรงต่อหน้าที่ หรือก้าวก่ายหน้าที่ของผู้อื่น ถือว่าเป็นการกระทำผิด

2. ความสุข เป็นมาตรฐานของจริยธรรม ทฤษฎีนี้ถือว่าความดีและความชั่วตัดสินใจได้จากผลของการกระทำ การกระทำที่ให้ผลเป็นความสุขหรือให้คุณประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นความดีการกระทำที่ก่อให้เกิดความทุกข์หรือเสียประโยชน์ของตนเองและผู้อื่นเป็นความชั่ว

3. ความอยู่รอด เป็นมาตรฐานของจริยธรรม ทฤษฎีนี้ถือว่าความอยู่รอดหรือการรักษาตัวรอด และการปรับตัวได้ เป็นมาตรฐานของการตัดสินความดีความชั่วหรือความถูกผิด การกระทำที่ช่วยตนเองและสังคมอยู่รอดได้ การกระทำนั้นเป็นความดี ส่วนการกระทำที่ตรงกันข้ามเป็นความชั่ว

4. การพัฒนาตนเอง เป็นมาตรฐานของจริยธรรม ทฤษฎีนี้ถือว่าการพัฒนาตามธรรมชาติของมนุษย์ที่เข้าใจกฎธรรมชาติ เป็นมาตรฐานตัดสินความดีและความชั่ว หรือความถูกและความผิด ธรรมชาติของมนุษย์นั้นประกอบด้วยเหตุผลซึ่งสอดคล้องต้องกับเหตุผลในธรรมชาติหมายความว่าทั้งธรรมชาติ ความคิด และสิ่งคมอยู่ภายใต้กฎอันเดียวกัน คือกฎธรรมชาติหรือกฎเหตุผล หรือกฎแห่งความเปลี่ยนแปลง การกระทำที่ยก ระดับจิตใจให้เข้าใจองแท้ถึงกฎธรรมชาติดังกล่าวจัดเป็นความดี ส่วนการกระทำที่ไม่ช่วยให้เข้าใจกฎธรรมชาตินั้นเป็นความชั่ว

การศึกษาด้านจริยธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสันติสุข ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเป็นลักษณะอันตรกิริยา (Interaction) กล่าวคือ มีการปฏิบัติต่อกันทั้งทางสร้างสรรค์และบ่อนทำลาย จริยธรรมเป็นการสร้างคนให้เป็นคนมีจิตใจประเสริฐสมบูรณ์ ขยายขอบเขตคุณงามความดีออกไปถึงการช่วยเหลือผู้อื่นให้พบกับสิ่งดีงาม มีความสุขโดยทั่วกันด้วยความรักและความเมตตาธรรม จริยธรรมจึงเป็นเครื่องค้ำครองโลก เป็นฝ่ายธรรมะที่จะชนะอธรรม ถ้าปราศจากจริยธรรมเสียแล้วก็จะไม่มีเครื่องมือที่จะควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ไม่แตกต่างอะไรไปจากสัตว์ (สารวัช บัณฑิต, 2526:12) การศึกษาจริยธรรมเป็นการวิเคราะห์เรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ ตีความคุณค่าของความดี ความถูกต้อง ความประพฤติปฏิบัติมีเกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางจริยธรรม(ประภาศรี สีหอำไพ, 2531:18)

ในสภาพปัจจุบันเมื่อผู้สูงอายุประสบปัญหา (ซึ่งมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและด้านอื่น ๆ ในสังคมดังได้กล่าวมาแล้ว) ทำให้สภาพภาพของผู้สูงอายุในครอบครัวและสังคมลดต่ำลง (สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528 :44) การแก้ปัญหาสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบันเป็นไปในรูปของการให้บริการด้วยการสงเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะของการแก้ปัญหาในระยะสั้น รวดเร็ว แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาที่แท้จริงได้ ซึ่งการแก้ปัญหาโดยการป้องกันมิให้เกิดปัญหานั้นสามารถกระทำได้ด้วยการให้การศึกษาแก่ผู้สูงอายุ และก่อนที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น สุขภาพ การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในระบบการศึกษาที่สำคัญที่มีส่วน

ในการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุในปัจจุบัน คือการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพราะเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนทุกกลุ่มในสังคมให้ได้รับความยุติธรรมในสิทธิที่เป็นสมาชิกในสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยที่การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุ จะให้ความรู้เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อผู้สูงอายุเอง สามารถเผชิญกับสภาพการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่กระทบต่อส่วนรวม ทำให้มีการกล่าวถึงจริยธรรมในบุคคลต่าง ๆ นั้น ยังมีได้กล่าวถึงจริยธรรมในผู้สูงอายุหลังจากประสบกับการเปลี่ยนแปลงในระบบและกลไกต่าง ๆ ของสังคมว่าพฤติกรรมจริยธรรมของผู้สูงอายุจะเป็นไปในลักษณะใด

พฤติกรรมจริยธรรมในผู้สูงอายุ จึงสำคัญต่อการศึกษาวิจัย เพื่อใช้ในการดำเนินการโดยเฉพาะงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในด้านการจัดหลักสูตรให้กับผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและตนเองโดยเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมจริยธรรมที่ปรากฏหรือสอดแทรกเนื้อหาจริยธรรมในส่วนที่ไม่สมบูรณ์เพื่อให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติในการนำไปพัฒนาสังคมถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นหลัง ให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกว่าได้ทำประโยชน์ให้กับสังคมในวัยสูงอายุ

การศึกษาระบบต่าง ๆ ที่มีผลต่อจริยธรรมสามารถศึกษาได้จากหลายด้าน เช่น จริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อม จริยธรรมการเมือง จริยธรรมทางเศรษฐกิจ จริยธรรมทางสังคม จริยธรรมต่อตนเอง เป็นต้น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจริยธรรมทางสังคมโดยการศึกษาจากพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครเพราะ

1. โครงสร้างทางอายุประชากรและจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย

2. ด้านวิชาการ ยังมีการวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุเป็นจำนวนน้อยซึ่งโดยแท้จริงแล้ว การวิจัยจะมีประโยชน์ต่อการวางแผนในการจัดกิจกรรมทางการศึกษา หรือด้านอื่น ๆ ให้กับผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก

3. เกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตลอดชีวิต ส่วนใหญ่มิได้เน้นที่กลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญประการหนึ่งต่อการพัฒนาชีวิตประชากร

4. มีปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอย่างหนึ่งคือ การที่ผู้สูงอายุมิที่ท่าแสดงความสนใจในศาสนามากกว่าหนุ่มสาวซึ่งถ้าเราได้ศึกษาถึงประวัติความเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาของมนุษยชาติ เราพบว่า ศาสนาและจริยธรรมไม่สามารถแยกออกจากกันได้ สิ่งใดเป็นจริยธรรมสิ่งนั้นเป็นเรื่องของศาสนา จึงกล่าวได้ว่าศาสนาและจริยธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดตลอดมา

5. จริยธรรมในสังคมไทยโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครมีการกล่าวถึงกันมากในวงการการศึกษา ซึ่งเราต้องนำมาพิจารณาเพื่อการศึกษาวิจัยข้อมูล ในส่วนนี้ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

6. ในฐานะที่ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกของสังคม จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เพราะการพัฒนาประเทศนั้น ประชากรในประเทศจะต้องมีลักษณะความเป็นผู้มีจริยธรรมสูงการพัฒนาจึงสามารถเป็นไปอย่างรวดเร็ว พฤติกรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องน่าสนใจต่อการศึกษา โดยเฉพาะผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครที่มีปัญหาสุขภาพจิตมากขึ้น (ศิริวรรณ ศิริบุญ , 2531:31) อันนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้ค่านิยมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งโดยปกติแล้วผู้สูงอายุมีความทุกข์โดยพื้นฐานอยู่แล้วคือ ทุกข์ทางกาย เนื่องจากผู้สูงอายุมิร่างกายทรุดโทรม อวัยวะในร่างกายส่วนต่าง ๆ เสื่อมสภาพลง ประการที่สอง คือ ทุกข์ทางสังคม เนื่องจากต้องออกจากงานประจำและจากสภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวเปลี่ยนแปลงจากสมัยก่อนมาก การพบปะเพื่อนฝูงน้อยลง และประการสุดท้ายคือ ทุกข์ทางใจ อันเนื่องมาจากทุกข์ทางร่างกายและสังคม จากความทุกข์เหล่านี้ของผู้สูงอายุจะมีอิทธิพลแสดงออกทางพฤติกรรมและการศึกษาทางพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุจะก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อระบบการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพราะจริยธรรมจะเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ในชีวิตของผู้สูงอายุแต่ละคน ซึ่งดำเนินชีวิตมาด้วยเวลาอันยาวนาน ได้สัมผัสและมีประสบการณ์ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามวิถีทางของผู้สูงอายุแต่ละคนซึ่ง

ย่อมมีความแตกต่างกันไป

7. จริยธรรมจะแสดงให้เห็นคุณค่าที่กำหนด เป็นค่านิยมในสังคมของผู้สูงอายุ ทราบถึงพฤติกรรมที่ผู้สูงอายุยึดปฏิบัติจนเป็นการรู้สภาวะธรรมชาติทั้งหลายอย่างแท้จริง เข้าใจคุณลักษณะทางจิตใจ และสภาพสังคม ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมปรากฏออกมาเป็นภาพรวม

8. จริยธรรมในผู้สูงอายุจะแสดงออกให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังมีความพร้อมต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศหรือไม่ และแสดงความเข้าใจจริยธรรมในผู้สูงอายุ จะนำไปสู่การวางแผนในการให้การศึกษาให้ผู้สูงอายุปรับเจตคติที่ถูกต้อง และสร้างค่านิยมที่ดีต่อผู้สูงอายุ ในการนำผู้สูงอายุเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่จะสามารถยังเป็นเอกลักษณ์ของไทย ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสมัยใหม่

จากการนี้เราจะพบความสำคัญสองส่วนนั่นคือ ความสำคัญเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และความสำคัญเกี่ยวกับจริยธรรม ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นการเชิญชวนให้มีการทำวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมากขึ้น โดยมีผลการวิจัยครั้งนี้เป็นหลักฐานในเรื่องจริยธรรมของผู้สูงอายุ เพื่อให้เข้าใจว่าผู้สูงอายุ บุคคลซึ่งได้รับการถ่ายทอดจริยธรรมจากบรรพบุรุษ เรื่อยมามีจริยธรรมในด้านใดมากน้อยเพียงใด เพราะผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่สำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงจริยธรรมมาสู่คนรุ่นหลัง ซึ่งมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของสังคมตลอดเวลา โดยศึกษาผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในชมรมต่าง ๆ กับผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีสาเหตุพื้นฐานในการเป็นสมาชิกแตกต่างกันนั่นคือผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในชมรมต่าง ๆ มักเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจและยังอยู่ในครอบครัวเดิม แต่ผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ประสบปัญหาครอบครัวเดิมของตน ต้องการมีเพื่อนในวัยเดียวกัน หรือต้องการความเป็นอิสระจึงได้ เข้า เป็นสมาชิกอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราแทนการอาศัยอยู่ในครอบครัวเดิม

การศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุเป็นการศึกษาจากการกำหนดพฤติกรรมขึ้น โดยพิจารณาให้มีเนื้อหาครอบคลุมอยู่ในลักษณะของพฤติกรรมทางสังคม (สุวิมล สุรงค์กาญจนชัย, 2527:) ที่แบ่งได้เป็น 5 หมวดหมู่ดังนี้ คือ

1. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านความซื่อสัตย์
2. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านความเมตตา-กรุณา
3. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านความเสมอภาค / ยุติธรรม
4. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
5. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านอื่น ๆ เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี การยอมรับความจริง เป็นต้น

นอกจากเนื้อหาที่ครอบคลุมคุณลักษณะของพฤติกรรมสังคมแล้ว ผู้วิจัยได้นำความต้องการทั่วไปโดยยึดแนวคิดของ Carle (อ้างถึงใน กุหลาบ ต้นติผลาชีวะ, 2525:42-43) มาพิจารณาประกอบด้วยดังนี้ คือ

1. ความต้องการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
2. ต้องการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับหรือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
3. ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์หรือเกิดความพึงพอใจทุกวิถีทาง
4. ต้องการเข้าร่วมสนุกกับเพื่อนตามปกติ
5. ต้องการการยอมรับนับถือ
6. ต้องการแสดงออกในความสำเร็จของตนเอง
7. ต้องการการดูแลและป้องกันสุขภาพที่ดี
8. ต้องการการดูแลทางจิตใจที่ดี
9. ต้องการครอบครัวที่อบอุ่น
10. ต้องการความสงบทางจิตใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุ และสถานสงเคราะห์คนชรา ในกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการแสดงพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ และสถานสงเคราะห์คนชรา ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาการเป็นสมาชิกที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุและสถานสงเคราะห์คนชรา ในกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการแสดงความคิดเห็นพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ และสถานสงเคราะห์คนชรา

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ และสถานสงเคราะห์คนชราจะมีพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านความซื่อสัตย์ ไม่แตกต่างกัน
2. ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ และสถานสงเคราะห์คนชราจะมีพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านความเมตตา-กรุณา ไม่แตกต่างกัน
3. ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ และสถานสงเคราะห์คนชราจะมีพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านความเสมอภาค-ยุติธรรม ไม่แตกต่างกัน
4. ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ และสถานสงเคราะห์คนชราจะมีพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่แตกต่างกัน
5. ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ และสถานสงเคราะห์คนชราจะมีพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปนับตามปีปฏิทิน และเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ หรือสถานสงเคราะห์คนชรา

2. ศึกษาภาพรวมพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยศึกษา เฉพาะในชมรมผู้สูงอายุ 4 แห่ง คือ ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง, สมาคม คลังปัญญาอาวุโสแห่งประเทศไทย, ชุมนุมผู้สูงอายุโรงพยาบาลประสาทและชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลสงฆ์ นอกจากนี้ได้ทำการศึกษาในสถานสงเคราะห์คนชราอีก 1 แห่ง คือ สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นหน่วยงานที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. พฤติกรรมจริยธรรมที่ทำการศึกษาคือเป็นการศึกษาในด้านพฤติกรรมจริยธรรม ทางสังคมเท่านั้น

4. พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ศึกษาในครั้งนี้ มีเนื้อหา ครอบคลุมใน 5 ด้าน คือ

- 1) พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านความซื่อสัตย์
- 2) พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านความเมตตา-กรุณา
- 3) พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านความเสมอภาค / ยุติธรรม
- 4) พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
- 5) พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมด้านอื่น ๆ เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การยอมรับความจริง เป็นต้น

ดั่งมีตัวอย่างของพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุที่ใช้การศึกษา โดย แบ่งเป็นกลุ่มพฤติกรรม และแยกย่อยเป็นการกระทำ ดังนี้

กลุ่มพฤติกรรม

การกระทำ

1. ความซื่อสัตย์

ก. การรักษาสัญญา

ข. การพูดเท็จเพื่อไม่ให้ตนเองเดือดร้อน

ค. การพูดเท็จเพื่อให้คนรอบข้างสบายใจ

2. ความเมตตา-กรุณา
- ก. การยกโทษให้ผู้ที่ทำผิดต่อตน
  - ข. การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น
  - ค. การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
3. การไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- ก. การทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
  - ข. การรบกวนผู้อื่น
4. ความยุติธรรม
- ก. การให้ความปรึกษาด้วยความเป็นกลาง
  - ข. การตัดสินปัญหาด้วยความเป็นธรรม
  - ค. เกิดความลำเอียงเพราะความรัก/เกลียด
5. การบำเพ็ญประโยชน์
เพื่อส่วนรวม
- ก. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน
  - ข. การเสียสละเพื่อสาธารณประโยชน์
  - ค. การช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม
ทั้งกำลังกาย กำลังความคิด
  - ง. การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ
6. การอนุรักษ์
ประเพณี
- ก. การสะสมของมีค่าแก่ชนรุ่นหลัง
  - ข. การเผยแพร่ศิลปแขนงต่าง ๆ แก่ชนรุ่น
หลัง
  - ค. การแต่งกายที่แสดงความเป็นไทย
7. กิจกรรมทางศาสนา
- ก. การใส่บาตรประจำวัน
  - ข. การทำบุญที่วัดในวันสำคัญทางศาสนา

ค. การฟังเทศน์ / ถือนิเวศน์ในวันสำคัญทางศาสนา

ง. การสนทนาปัญหาธรรม

8. ความเชื่อในสิ่งที่
เข้าใจยาก

ก. ความเชื่อในไสยศาสตร์

ข. การเซ่นไหว้บางสรรพสิ่งทางเทวดา

9. การยอมรับความจริง

ก. การพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่

ข. คิดว่าได้ทำหน้าที่ / ผลงานที่ผ่านมาได้
สมบูรณ์

ค. การยอมรับเกี่ยวกับความตาย

5. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ก. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือระดับสภาพการเป็นสมาชิกซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมจรรยาธรรม

ข. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่พฤติกรรมจรรยาธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ

ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาพฤติกรรมจรรยาธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุและสถานสงเคราะห์คนชราในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถวัดได้ตามการรายงานความคิดเห็นของผู้สูงอายุ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ตามแบบการประเมินพฤติกรรมจรรยาธรรมทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ผู้สูงอายุ	หมายถึง	ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปนับตามปีปฏิทินและเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ หรือสถานสงเคราะห์คนชรา
พฤติกรรม	หมายถึง	การกระทำ หรืออาการที่แสดงออกทางการกระทำ ความคิดและความรู้สึก
จริยธรรม	หมายถึง	เกณฑ์การตัดสินในการประพฤติปฏิบัติว่าถูกหรือไม่ สมควรหรือไม่
พฤติกรรมจริยธรรม	หมายถึง	การที่บุคคลแสดงการกระทำตามคำรายงานของผู้สูงอายุที่สามารถตัดสินได้ว่า ดีหรือไม่ดี ถูกหรือไม่ และสมควรหรือไม่ตามที่ปรากฏในสภาพการณ์ต่าง ๆ
พฤติกรรมจริยธรรมทางสังคม	หมายถึง	การที่บุคคลแสดงการกระทำตามคำรายงานของผู้สูงอายุ โดยมีเกณฑ์การตัดสินใจจากกฎระเบียบค่านิยม ฯ ในสังคม เป็นสิ่งที่ใช้ตัดสินว่าดีหรือไม่ ถูกหรือไม่ และสมควรหรือไม่ตามที่ปรากฏในสภาพการณ์ต่าง ๆ ในสังคมโดยใช้หลัก 5 ด้านคือ ด้านความซื่อสัตย์, ด้านความเมตตากรุณา, ด้านความเสมอภาคยุติธรรม, ด้านการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม, ด้านอื่น ๆ

ความซื่อสัตย์	หมายถึง	การประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คดโกง
ความเมตตา-กรุณา	หมายถึง	ความสงสาร ความปรารถนา จะให้คนอื่นเป็นสุข
ความเสมอภาค/ยุติธรรม	หมายถึง	ความเที่ยงธรรม ความชอบ ธรรม ชอบด้วยเหตุผล
การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม	หมายถึง	ความรู้สึกรู้สึกในการต้องการ เสียสละ เป็นคุณ เป็นผลดี สำหรับคนส่วนใหญ่
การเป็นสมาชิก	หมายถึง	การที่เป็นส่วนหนึ่งของหน่วย งานใดหน่วยงานหนึ่งที่เกี่ยวข้อง ข้องกับผู้สูงอายุในกรุงเทพ- มหานคร

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. การศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุและสถานสงเคราะห์คนชรา ในเขตกรุงเทพมหานคร ศึกษาเฉพาะพฤติกรรมที่กำหนดขึ้นเท่านั้น ทำให้ผลการวิจัยจะได้เฉพาะพฤติกรรมที่ได้กำหนดขึ้นเท่านั้น
2. การศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุและสถานสงเคราะห์คนชรา ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาทั้งที่เป็นพฤติกรรมภายในของบุคคลในรูปของความรู้สึกนึกคิด จำเป็นต้องใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตจากพฤติกรรมภายนอกด้วย ส่วนพฤติกรรมภายนอกสามารถวัดได้จากการแสดงออกเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้อื่น และจากการใช้แบบสัมภาษณ์ในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเฉพาะพฤติกรรมภายนอกเท่านั้น เพราะพฤติกรรมภายในนั้นบางกรณีไม่สามารถสันนิษฐาน

ความรู้สึกได้ และพฤติกรรมภายนอกมีความน่าเชื่อถือสูง

3. กลุ่มตัวอย่าง ศึกษาจากผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา บ้านบางแค , สมาคมคลังปัญญาอาวุโส , ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ดินแดง , ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสงฆ์ , ชุมนุมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลประสาท , มูลนิธิวิจัยประสาท ในพระบรมราชูปถัมภ์เท่านั้น ทำให้เกิดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเฉพาะในกรุงเทพมหานคร

4. เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุมักประสบปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น ผู้สูงอายุบางท่านไม่สามารถให้ข้อมูลเสร็จภายในครั้งเดียว เนื่องจากสุขภาพและเวลาของผู้สูงอายุ เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากวิจัย

1. ทำให้เห็นภาพรวมเกี่ยวกับพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุและสถานสงเคราะห์คนชรา ในกรุงเทพมหานคร
2. ผลการวิจัยสามารถเป็นข้อมูลทางวิชาการ เพื่อใช้ในการวางแผนจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
3. เป็นแนวทางในการรักษา-ส่งเสริมจริยธรรมอันดีงามในผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในหน่วยงานต่าง ๆ
4. ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุและสถานสงเคราะห์คนชรา ในกรุงเทพมหานคร เพื่อใช้ในการวางแผนจัดทำหลักสูตรในงานการศึกษาออกโรงเรียน
5. ทำให้มีความเข้าใจผู้สูงอายุมากขึ้น เป็นการสนับสนุนให้ทุกวัยสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขต่อไป
6. เป็นแนวทางให้นักวิจัย และนักการศึกษาได้ศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในแง่มุมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น